

नगरप्रमुख श्री विनोद रेग्मीले
कालिका नगरसभामा प्रस्तुत गर्नु भएको

कालिका नगरपालिकाको
आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को नीति तथा कार्यक्रम

कालिका नगरपालिका
रेडक्रसग्राम, चितवन
०३ असार, २०८०

नगर उपप्रमुखज्यू,

नगरसभा सदस्यज्यूहरू,

१. कालिका नगरपालिकाको दोस्रो कार्यकालको दोस्रो वर्षको नीति तथा कार्यक्रम यस सभामा प्रस्तुत गर्न पाउँदा आफुलाई गौरवान्वित महसुस गरेको छु । यस अवसरमा सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र नेपालको स्थापनाको लागि विभिन्न कालखण्डमा भएका अधिकार प्राप्तिको आन्दोलनहरूमा आफ्नो जीवन उत्सर्ग गर्नुहुने ज्ञान अज्ञात सहिद प्रति श्रद्धाञ्जली अर्पण गर्दछु । यस क्रममा घाइते तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको स्वास्थ्यलाभको कामना गर्दै योगदानको स्मरण तथा सम्मान गर्न चाहन्छु ।
२. आर्थिक वर्ष २०८०-८१ को नीति तथा कार्यक्रम प्रस्तुत गर्नुपूर्व वर्तमान समसामयिक वस्तुस्थितिबारे यस सभालाई जानकारी गराउन चाहन्छु । हाम्रो कार्यकालको पहिलो वर्ष पुरा भएको छ । निर्वाचित भएको छोटो अवधिमा तयार गरेको पहिलो नीति तथा कार्यक्रम र बजेट कार्यान्वयन गर्यौं । काम गर्दै सिकदै जाने क्रममा राम्रो अनुभव तथा अनुभुति प्राप्त भएको छ । कालिका नगरबासी समक्ष गरेका अधिकांश बाचा पुरा गर्ने क्रममा छौं । लामो समय लाग्ने विषयहरूमा कार्यान्वयनको लागि जग बसेको छ । धेरै सिकाई तथा रचनात्मक सुझावहरू प्राप्त गरेका छौं । नगरबासीको घर आँगनमा नगर सरकारको उपस्थिति जनाई नगर सरकार प्रति भरोसा तथा विश्वास जित्ने प्रयत्न गरेका छौं ।
३. आदिम सङ्कटापन्न चेपाङ्ग देखी धर्ती पुत्र थारू, नेवार, तमाङ, गुरुङ, मगर, बाहुन क्षेत्री, दलित गरी करिव ७७ जिल्लामा पुर्ख्यौली रहेका बहु जातीय, बहु सांस्कृतिक, बहु धार्मिक, बहु भाषिक, आफ्नै मौलिक संस्कृति तथा परम्परागत विविधता रहेका नगरबासीहरूबीच सामाजिक एकता, सद्भाव, सहिष्णुता एवम् नगरको विकास र समृद्धिको लागि एकता थप मजबुत भएको छ ।

४. कृषि, शिक्षा तथा स्वास्थ्य क्षेत्रमा विगतको तुलनामा सुधारोन्मुख नतीजा प्राप्त भएको छ । नगरले दिने सेवा प्रवाहलाई वडा तहसम्म निक्षेपण गरी सहज र जनताको अझ नजिक सुविधा पुऱ्याउन प्रयत्न शुरू गरिएको छ । प्रभावकारी रूपमा सेवा प्रवाहका लागि आवश्यक कानून, कार्यविधि, विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन निर्माण गरी भौतिक पूर्वाधार निर्माणका कार्यहरू अगाडि बढाउदै लगेको छ ।
५. आर्थिक वर्ष २०७९/८० मा देशव्यापी आर्थिक गतिविधिहरू पूर्णरूपमा चलायमान हुन नसक्दा समग्र आर्थिक गतिविधिहरूमा सङ्कुचन आएको छ । आर्थिक मन्दीको असर कालिका नगरक्षेत्र भित्र समेत देखिएको छ । व्यवसायिक गतिविधि अपेक्षित रूपमा बढ्न नसक्दा रोजगारी र आय आर्जनमा सुस्तता आएको छ । सङ्घीय सरकार र प्रदेश सरकारबाट नगरलाई प्राप्त हुनु पर्ने बजेट अनुमान गरे अनुसार प्राप्त हुन सकेको छैन । यसले आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को बजेट तथा कार्यक्रममा समेत प्रभाव पार्ने देखिएको छ ।
६. "समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली" को राष्ट्रिय दीर्घकालिन सोच र बागमती प्रदेश सरकारको "सुसंस्कृत र सुखी जनता: समाजबाद उन्मुख समृद्ध प्रदेश" को दीर्घकालिन सोचसँग तादम्यता गर्दै "समृद्ध कालिका, सुखी कालिकाबासी" बनाउने दीर्घकालिन सोच सहितको नगरको समष्टिगत विकासका लागि आर्थिक, भौतिक, सामाजिक र सांस्कृतिक क्षेत्रको उच्च विकास सहित वातावरणमैत्री, समावेशी, न्यायपूर्ण तथा सुशासनयुक्त नगरपालिका निर्माण गर्ने दीर्घकालिन लक्ष्य प्राप्ति गर्न आर्थिक वर्ष २०८०/०८१ को नीति तथा कार्यक्रम लक्षित रहनेछ ।
७. वर्तमान आर्थिक अवस्था, संविधान र विभिन्न कानूनले नगरलाई दिएको जिम्मेवारी एवं नगरबासीले हामीसँग राख्नु भएको अपेक्षा, आकांक्षा समेतलाई दृष्टिगत गरी "कृषि, पशुपालन, उद्यम र पर्यटनबाट आय आर्जन र रोजगार, शिक्षा स्वास्थ्य र पूर्वाधार

विकासगरी जीवनस्तर सुधार " गर्ने मुल नाराका साथ प्रस्तुत नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमा गरिएको छ ।

नगरसभा सदस्यज्यूहरू,

सेवा प्रवाह तथा सुशासन:

८. सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक शासन प्रणाली अवलम्बन गरेको हामो नेपालको संविधानले जनताको नजिकको सरकारको रूपमा स्थानीय तहलाई अधिकार र जिम्मेवारी दिएको छ । नगरबासीको हामी प्रति धेरै अपेक्षा छन् । नगरबासीको कुरा सुन्ने, भावना बुझ्ने, विश्वास र भरोसा गर्न सक्ने गरी नगरबासीको मन जित्ने गरी कालिका नगरपालिकाको सेवा सुधार र विस्तार गरिनेछ ।

८.१ नगरपालिका र वडा कार्यालयहरूबाट प्रदान गरिने सिफारिस, प्रमाणिकरण, व्यवसाय कर दर्ता लगायतका सेवाहरूलाई क्रमश सूचना प्रविधि मार्फत प्रदान गरिनेछ । नगरपालिकाको सूचना तथा सेवाहरूलाई सफ्टवेयर तथा मोबाएल एप मार्फत प्रदान गरिने छ ।

८.२ न्यूनतम सेवाप्रवाह मापदण्ड तयार गरी नगर र वडा कार्यालयबाट प्रदान गरिने सेवामा एकरूपता तथा स्पष्टता कायम गरिनेछ ।

८.३ वडा नं. ९, १० र ११ मा उपभोक्ता समितिसँग सम्झौता, व्यवसाय दर्ता, अपाङ्गता परिचय पत्र वितरण, सामाजिक सुरक्षा भत्ता वितरणका लागि घुम्ती शिविर मार्फत् नगरबासीको घरदैलोमा सेवा प्रवाह गरिनेछ ।

८.४ निशुल्क हटलाईन नम्बर मार्फत जनगुनासो सङ्कलन तथा सुनुवाई गरिनेछ । नागरिक सहायता कक्षबाट प्रदान गरिने सेवा थप प्रभावकारी बनाईनेछ । प्रत्यक्ष गुनासो सम्बोधनका लागि "जनतासँग नगरप्रमुख" कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

८.५ भ्रष्टाचार विरुद्ध शुन्य सहनशीलता अपनाइनेछ । भ्रष्टाचारजन्य क्रियाकलापको निगरानी तथा कारवाहीको लागि नागरिक समाज तथा सामुदायिक सङ्घ संस्थासँग हातेमालो गरिनेछ ।

८.६ नगरपालिकाबाट भएका सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउन चौमासिक रूपमा सार्वजनिक सुनुवाई गरिनेछ ।

९. खुला प्रतिस्पर्धाबाट नगर प्रहरी बल गठन गरी नगरपालिका भित्रको बजार क्षेत्र व्यवस्थापन, पार्किङ्ग व्यवस्थापन, सार्वजनिक जग्गा, मठ मन्दिर, खोला नाला तथा घोल अतिक्रमण, नदीजन्य पदार्थको अवैध उत्खनन् तथा चोरी निकासी, भवन नक्शापास, फोहरमैला व्यवस्थापन लगायत नगरपालिकाले नियमन तथा नियन्त्रण गर्नु पर्ने अन्य कार्यहरूमा परिचालन गरिनेछ ।

कृषि तथा पशुपन्छी:

१०. "आर्थिक समृद्धिको आधार, कृषि तथा पशुपालन क्षेत्र विस्तार" को नीति लिई खाद्यान्य, तरकारी , फलफुल तथा दुग्ध जन्य र मासुजन्य उत्पादनमा वृद्धि गरी आत्मनिर्भर बनाइनेछ । आधुनिक कृषि प्रविधि तथा उपकरणको प्रयोग गरी निर्वाहमुखी खेती अन्त्य गर्दै व्यवसायीकरण गरिनेछ ।

१०.१ कृषि उत्पादन क्षेत्र अनुसार पकेट घोषणा गरी उपयुक्त प्रविधि, पुर्वाधार, सिचाई, बीउबिजन तथा मल, बाली बीमा एवम् क्षमता विकास तथा कृषि प्रसारका कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । न्यूनतम समर्थन मुल्य तोकी उत्पादकले उत्पादन लागत मुताबिक मुल्य पाउन नसकेमा नगरबाट भरण गरिनेछ ।

१०.२ मौरी पालन व्यवसाय, च्याउ खेती, केरा तथा कागती खेती र पुष्प व्यवसाय प्रवर्द्धनको लागि कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ । उत्पादित उपजको सङ्कलन तथा भण्डारको लागि सङ्कलन केन्द्रहरूको स्थापना, चिस्यान केन्द्र तथा शीत भण्डार निर्माण र दिगो उपयोगमा सहयोग गरिनेछ ।

- १०.३ खेतीयोग्य जमिनको संरक्षण र चाकलाबन्दीलाई प्रोत्साहित गर्दै सामुहिक तथा सहकारी खेती र एक ब्लक एक बाली खेती गर्न कृषकहरू प्रोत्साहित गरिनेछ । कृषि तथा पशुपालन सहकारीको सहकार्यमा कृषि, दुध तथा माछा मासुजन्य उद्योगको स्थापना र सञ्चालन गरिनेछ ।
- १०.४ प्रत्येक वडामा अगुवा कृषकहरूको नेतृत्वमा कृषक समूह गठन गरी कृषि विज्ञ समूहका रूपमा विकास गरिनेछ । बालि उपचार तथा संरक्षण, कृषि तालिम तथा प्रसार र रोग किराको नियन्त्रण गरी क्षतिको न्यूनिकरण गर्दै उत्पादन वृद्धि गर्न आवश्यकता अनुसार टोल-टोलमा कृषि प्राविधिक परिचालन गरिनेछ ।
११. **“कालिकाको सान, विषादीमुक्त खानपान”** भन्ने नाराका आफु पनि विषादी रहित खाने र अरूलाई पनि खुवाउन रासायनिक मलको खपत क्रमश घटाउदै प्राङ्गारिक मलको प्रयोग गरी खेती गर्न प्रोत्साहित गरिनेछ ।
- ११.१ अर्ग्यानिक खेती प्रवर्द्धन गर्न प्राङ्गारिक मल, झोल मल र भर्मी कम्पोष्ट मल बनाई प्रयोग गर्ने किसानलाई अनुदान तथा प्राविधिक सहयाता प्रदान गरिनेछ ।
- ११.२ कृषि तथा पशुपालन सहकारीसँग साझेदारी गरी प्राङ्गारिक मल तथा किटनासक उत्पादन गर्ने उद्योग स्थापना, विक्रि वितरण गर्न सहकार्य गरिनेछ ।
१२. बैङ्क, बित्तीय संस्था तथा सहकारीहरूलाई अनिवार्य कृषि ऋण प्रवाह गर्न समन्वय गरिनेछ । नगरक्षेत्र भित्रका कृषि तथा बचत तथा ऋण सहकारीहरूलाई ५० प्रतिशत कृषि तथा उत्पादनमुलक उद्योगमा लगानी गर्नु पर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।
१३. कृषिक्षेत्र विस्तार र लागत साझेदारिको आधारमा साना तथा मझौला सतही तथा भूमिगत सिंचाई प्रणाली विकास र विस्तार गरिनेछ । कृषि प्रयोजनका लागि खनिएका वोरिङ्ग र सतही सिंचाईको मर्मत सम्भारमा आवश्यक सहयोग गरिनेछ ।
१४. मापदण्डको आधारमा उत्कृष्ट किसान तथा पशुपालक छनौट गरि **नगर कृषि रत्न** सम्मान प्रदान गरिनेछ ।

१५. पशुपन्धी रोगहरुको रोकथाम / नियन्त्रण गरि स्वच्छ उत्पादनमा जोड दिदै पशुपन्धीलाई आवश्यक पर्ने खोप तथा औषधी उपकरणको व्यवस्था मिलाइने छ ।
- १५.१ पशुमा उन्नत जातको नश्ल सुधार गरि उत्पादकत्व वृद्धि गर्न कृत्रिम गर्भाधान कार्यक्रमलाई उच्च प्राथमिकतामा राखि उन्नत नश्लका पशुहरुको संख्या वृद्धिमा जोड दिइने छ ।
- १५.२ उत्पादन लागत कम गर्नको लागि घाँसमा आधारित पशुपालन तर्फ कृषकहरुलाई आकर्षण गर्न घाँसको बिउ बिरुवामा अनुदान, पशु पालन तालिम, घरदैलो पशु उपचार सेवा, पशु स्वास्थ्य शिविर जस्ता कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइने छ ।
- १५.३ पशुपन्धी / माछा पालन तथा दुग्ध / मासु / माछा उत्पादनको लागि आवश्यक प्रविधि मैत्री यन्त्र उपकरण गोठ / खोर / बायोफलक / माछा पोखरी निर्माण तथा सुधारको लागि अनुदान दिने नीतिलाई निरन्तरता दिइने छ ।
- १५.४ व्यवसायीक पशु पालक कृषक तथा दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्थाहरुलाई दुग्ध उत्पादन, प्रशोधन, विविधीकरण तथा बजारिकरणमा प्रोत्साहन गरिने छ ।
- १५.५ दुग्ध उत्पादक कृषकहरुलाई प्रोत्साहन स्वरुप प्रतिलिटर उत्पादनमा दिदै आएको अनुदान कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइने छ ।
- १५.६ उत्पादित सामाग्रीको बजारको व्यवस्थापन, उचित मूल्य निर्धारण, संरक्षण गर्ने लगायतका कार्यलाई प्राथमिकता दिई उत्पादकत्व वृद्धिमा विशेष जोड दिइनेछ । हाट बजारमा स्थानीय उपज विक्रि गर्न प्रोत्साहित गरिनेछ ।
१६. मह, च्याउ, केरा, रैथाने कोदो, फापर र पिँडालु जस्ता कालिकाका स्थानीय उत्पादनहरुको बजारीकरण र पहिचानका लागि "मेक इन कालिका" प्रतिक चिन्ह राखी ब्राण्डिङ तथा बजारीकरण गरिनेछ ।

खाद्य सुरक्षा तथा खाने बानी:

१७. "मिठो मसिनो खाँउ, पोसिलो खाँउ तर खाना नफालौं" भन्ने नाराका साथ नगरबासीलाई उत्पादन गर्ने, पोसिलो खाना खाने, खानाको सम्मान तथा बचत गर्ने बानी तथा संस्कार विकास गराउने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।
- १७.१ नगरबासीलाई जग्गा बाँझो नराखी घरघरमा करेसाबारी बनाउन, रैथाने बाली लगाउन र अन्यको मान राख्न, परिवार तथा समुदायमा खाना नफाल्ने संस्कार सिकाउन अनुरोध एवम् प्रोत्साहित गरिनेछ ।
- १७.२ विवाह, व्रतवन्ध, भोजभतेर, बनभोज तथा पार्टी प्यालेसमा खाना फाल्नेलाई नियमन गर्न कार्यविधि बनाई लागु गरिनेछ । यसको लागि विद्यालय तथा टोलस्तरमा खाद्य सुरक्षा, खाद्य संस्कार (बानी) सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
- १७.३ आयोजकलाई स्वागतद्वारमै खाना नफाल्न अनुरोध गरिएको तुल, व्यानर वा सूचना राख्न अनुरोध गरिनेछ ।
- १७.४ सार्वजनिक स्थलमा धुम्रपान, मध्यपान तथा गुठ्का सेवन गर्न बन्देज लगाईनेछ । नागरिकको स्वास्थ्यमा प्रतिकूल असर पार्ने खाद्य तथा पेय पदार्थको विक्री वितरण तथा विज्ञापन गर्नेलाई कानून बमोजिम कारवाहीको दायरमा ल्याइनेछ ।

उद्योग, उद्यमशीलता, रोजगार तथा आयआर्जन:

१८. शक्तिखोर औद्योगिक क्षेत्र छिटो भन्दा छिटो सञ्चालनका लागि सङ्घीय सरकार तथा अन्य सरोकारवालासँग समन्वय तथा सहजीकरण गरिनेछ । स्थानीय स्रोत साधनको प्रयोग गरी रोजगारी सृजना, दक्ष जनशक्ति उत्पादन तथा आयआर्जन बढाउने साना तथा घरेलु उद्योग स्थापना गर्न समूह, सहकारी तथा नीजिक्षेत्रसँग सहकार्य गरिनेछ ।
- १८.१ आगामी वर्षमा २०० जना बिपन्न र बेरोजगार व्यक्तिहरुलाई उद्यमी बनाउने गरि सीप तथा आयमुलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

- १८.२ आधारभुत सीप सिकेर व्यवसाय सञ्चालन गरेका र पूँजीको अभावमा व्यवसाय सञ्चालन गर्न नसकेका व्यक्तिहरूलाई पुनरताजकी तथा स्तरउन्नती तालिम सञ्चालन गरिन समुहमा प्रविधि हस्तान्तरण गरिनेछ ।
- १८.३ कालिका नगरपालिकाभित्र स्थापना हुने साना तुला उद्योगहरूमा स्थानीय बासिन्दाको लागि कम्तीमा बीस प्रतिशत रोजगारी कोटा छुट्याउन अनिवार्य गराउन पहल गरिनेछ ।
- १८.४ नगर क्षेत्रभित्र उपलब्ध स्थानीय कच्चा पदार्थ खपत गर्ने उद्योग व्यवसाय स्थापना गर्ने व्यवसायिक तथा प्रशोधित उद्योग स्थापनामा जोड दिईने छ । **कालिका कोशेली घर** सञ्चालन गरी स्थानीय उद्यमीले उत्पादन गरेका सामाग्री प्रदर्शनी तथा बजारीकरण गरिनेछ ।
- १८.५ स्थानीय उत्पादनलाई गुणस्तरीय बनाई प्रतिस्पर्धात्मक बनाउन क्षमता विकास, प्रविधिको प्रयोग र गुणस्तर परीक्षणमा सहयोग गरिनेछ । स्थानीय उत्पादनहरूलाई उत्पादन संख्याको आधारमा अनुदान दिइनेछ ।
- १८.६ वातावरण मैत्री तथा स्थानीय स्रोत साधन खपत हुने बासकोडोको, डालो, थुन्से, टुथपिक, सजावटका सामाग्री र पातको दुना टपरी उद्योग स्थापना गर्न प्रोत्साहित गरिनेछ ।
- १८.७ कालिका नगरपालिका क्षेत्र भित्र सञ्चालनमा रहेका तथा अनुमति लिएका खानी सञ्चालनका लागि आवश्यक समन्वय गरिनेछ ।
- १८.८ साना तथा मझौला उद्योग स्थापना गर्न निजीक्षेत्रलाई जग्गा प्राप्ती, पूर्वाधार विकास, अनुमति प्राप्तीमा सहजीकरण गरिनेछ ।

पर्यटन, धर्म सरकृति:

१९. “आफ्नो ठाँउ, आफ्नो रोजगार, पर्यटन मार्फत जीवनस्तर सुधार” गर्ने रणनीति लिई कालिका नगरपालिकालाई सुन्दर, सुरक्षित, रमणीय, पर्यटकमैत्री, आकर्षक

पर्यटकीय गन्तव्यको रूपमा विकास गरिनेछ । पर्यटनलाई आय आर्जन, रोजगारी तथा व्यापार व्यवसाय सँग आवद्ध गरिनेछ ।

- १९.१ नगरक्षेत्र भित्रका पर्यटकीय तथा धार्मिक क्षेत्रहरूको पहिचान, संरक्षण, विकास र प्रभावकारी प्रचार प्रसार गर्न पर्यटन गुरुयोजना तयार गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- १९.२ कालिका मन्दिर, ढोकुन थार्वालिङ्ग गुम्बा, गैरीबारी झरना, सिन्ति झरना र चित्राम झरनामा पर्यटकीय पूर्वाधार निर्माण गरिनेछ । धार्मिक तथा पर्यटकीयक्षेत्रसम्म पुग्न नक्शाङ्कन, पहुच मार्ग र सङ्केत चिन्ह र पर्यटक सूचना पाटी राखी त्यस्ता स्थल सम्मको पहुँच सहज बनाईनेछ ।
- १९.३ पर्यापर्यटन र सहासिक पर्यटन लक्षित गरी होमस्टे सञ्चालन गर्न प्रोत्साहित गरिनेछ । होमस्टे सञ्चालकहरूलाई व्यवस्थापन तथा पाककला र पर्यटक गाईड सम्बन्धी तालिम दिईनेछ ।
- १९.४ पर्यटन मेला आयोजना गरी कालिकाको बहुजातीय बहुभाषिक, बहुसास्कृतिक विविधता देखाउनुका साथै पर्यटकीय क्षेत्रको भ्रमण गराइनेछ ।
- १९.५ चितवन जिल्लाकै अग्लो तथा सूर्योदय हेर्न प्रख्यात सिराइचुली र उपर्दाङ्गढी जाने पहुँच मार्गको स्तरोन्नती गर्नुका साथै सामुदायिक घरबास सञ्चालन गर्न प्रोत्साहित गरिनेछ ।
- १९.६ साहसिक पर्यटनलाई प्रवर्द्धन गर्न उपर्दाङ्गढी देखी गैरीबारी झरना सम्म ट्रेकिङ्ग तथा साइकल ट्रेल निर्माण गरिनेछ ।
- १९.७ भरतपुर महानगरको तुलो जनसंख्या, सौराहमा, देवघाट आउने पर्यटकलाई बैकल्पिक पर्यटकीय गन्तव्यको रूपमा कालिकामा आकर्षित गर्न सौराहा, नारायणी नदि किनार र देवघाटमा कालिकाका पर्यटकीय गन्तव्यहरूको प्रचार सामाग्री राखिनेछ ।

१९.८ पर्यटन सम्बन्धी जिल्लास्तरीय, राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय फोरमहरूमा कालिकाको प्रवृद्धनात्मक सामाग्रीहरू राखिनेछ ।

स्वास्थ्य, शिक्षा, यूवा तथा खेलकुद:

२०. मौलिक हकको रूपमा रहेको आधारभूत गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा सबै नागरिकको पहुँचमा वृद्धि गरिनेछ । **नगर प्रमुख विपन्न स्वास्थ्य बीमा कोष** मार्फत सबै वडाका विपन्न नागरिकहरूलाई स्वास्थ्य विमा कार्यक्रममा समावेश गरिनेछ ।

२०.१ कालिका नगर अस्पतालको सेवा सुविधा बिस्तार गरी विशेषज्ञ सेवा उपलब्ध गराइनेछ ।

२०.२ पदमपुर स्वास्थ्य चौकीमा वर्थिङ सेन्टरको सेवा थप गर्दै सबै स्वास्थ्य संस्था तथा नागरिक आरोग्य केन्द्रहरूको सेवालार्इ चुस्त दुरुस्त र विश्वसनीय बनाइनेछ ।

२०.३ ८० बर्ष माथिका जेष्ठ नागरिक र रातो कार्ड पाएका अपांगता भएका व्यक्तिहरूको घरैमा गइ उपचार गर्ने, सुत्केरी भएका महिलालार्इ घरभेट गरी आमा तथा नवजात शिशुको स्वास्थ्य परीक्षण कार्यक्रमलार्इ निरन्तरता दिइने छ ।

२०.४ प्रजनन स्वास्थ्य, सुरक्षित मातृत्व, बाल तथा शिशु स्वास्थ्य सुधारकालागि सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । सबै विद्यालयहरूमा विद्यालय नर्स व्यवस्थापन गर्न पहल गरिनेछ । आधारभुत तहका विद्यालयहरूमा नजिकको स्वास्थ्य चौकी वा आधारभुत स्वास्थ्य सेवा केन्द्रवाट स्वास्थ्य कर्मी परिचालन गरी नियमित स्वास्थ्य परीक्षण, सरसफार्इ सम्बन्धी शिक्षा दिइनेछ ।

२०.५ मातृशिशु स्वास्थ्य एवम् पोषणमा सुधार ल्याउन सङ्घीय सरकारसँगको समन्वयमा **चेपाङ्ग पोषण विशेष कार्यक्रम** सञ्चालन गरी कृषि तथा पशुपालन, रैथानी बाली उत्पादन र प्रयोग गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ । रैथाने खेती गर्ने किसानलार्इ पिँडालु, फापर, कोदो, मास, अदुवा जस्ता रैथानीबालीको बिउ वितरण तथा प्राविधिक सहायता उपलब्ध गराइनेछ ।

- २०.६ स्वास्थ्य संस्थामा गई सुत्केरी सेवा लिने र पैतिस दिन भित्र जन्मदर्ता गराउनेलाई **सुत्केरीलाई पोषिलो कोसेली** उपलब्ध गराईनेछ ।
- २०.७ बहुक्षत्रीय पोषण योजना, सुरक्षित प्रसुती सेवा, बालबालिकाको नियमित खोप, पोषण, कोभिड विरुद्धको खोपसेवा कार्यक्रम नियमित सञ्चालन गरिनेछ । महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाको मनोबल उच्च राख्दै प्राथमिक उपचार गर्न सक्ने गरी क्षमता विकास गरिनेछ ।
- २०.८ सबै बालबालिकाले पूर्ण खोप पाउने सुनिश्चित गरि कालिका नगरपालिकालाई आगामी चार वर्ष भित्र पोषण मैत्री पालिका घोषणा गर्ने गरी कार्य अघि बढाइने छ ।
- २०.९ निजी स्वास्थ्य संस्था, औषधी पसल, प्रयोगशालाहरूको नियमित अनुगमन गरि दर्ता, नविकरण तथा नियमन गरिनेछ । मापदण्डको पालना र सेवा अभिलेख राख्न अनिवार्य गरिनेछ ।

शिक्षा:

२१. गुणस्तरीय, प्रविधिमैत्री र रोजगारमुलक, समातामुलक र समावेशी शिक्षा मार्फत माध्यमिक तहसम्म **टिकाउने, सिकाउने र बिकाउने** रणनीति अपनाई शिक्षामा सवैको पहुँच सुनिश्चित गरी नगर र देशको लागि योगदान गर्न सक्ने दक्ष तथा सक्षम जनशक्ति उत्पादन गर्ने नीति लिइनेछ । नगर शिक्षा योजना निर्माण गरी समग्र शैक्षिक सुधार तथा समतामुलक शिक्षाको सुनिश्चितता गरिनेछ।
- २१.१ सवै बालबालिकालाई माध्यमिक तह सम्मको शिक्षा अनिवार्य गरिनेछ । विद्यालय छोड्ने दर घटाउन दिवा खाजा कार्यक्रमलाई स्थानीय रैथाने उत्पादन सँग आवद्ध गरि थप व्यवस्थित गरिनेछ ।
- २१.२ निशुल्क पाठ्यपुस्तक वितरण, छात्रवृत्तिको व्यवस्था एवं स्यानिटरी प्याड वितरण जस्ता कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ ।

- २१.३ मापदण्ड तर्जुमा गरी सवै विद्यालयका प्रारम्भिक बाल विकास कक्षाहरुको पूर्वाधार विकास तथा शैक्षिक सामाग्रीको उपलब्धता सुनिश्चित गरिनेछ । बाल विकास सहयोगी कार्यकर्तालाई मन्टेश्वरी शिक्षण तालिम प्रदान गरिनेछ ।
- २१.४ शिक्षकको पेशागत क्षमता विकास गरिनेछ । विषयगत शिक्षक तालिम र प्रविधि प्रयोग सम्बन्धी तालिम सञ्चालन गरिनेछ ।
- २१.५ विद्यालयमा रहेको विषयगत शिक्षक दरबन्दी अभाव तथा लामो विदा बस्दा शिक्षक पुर्ती गर्न कम गर्न गणित, विज्ञान र अंग्रेजी विषय शिक्षण गर्न सक्ने **नगर स्वयंसेवक शिक्षक** परिचालन गरिनेछ ।
- २१.६ विद्यार्थी संख्या, भौगोलिक अवस्था र स्थानीय आवश्यकताको आधारमा विद्यालयहरुको मुल्याङ्कन गरी शिक्षक दरबन्दी मिलान तथा विद्यालय समायोजन कार्यलाई अगाडि बढाइनेछ ।
- २१.७ राम्रो अभ्यास गरेका विद्यालयहरुको अवलोकन गरी अनुभव आदान प्रदान गर्ने तथा सिक्ने प्रबन्ध गरिनेछ ।
- २१.८ दुर्गम वडाका सिमान्तकृत समुदायका बालबालिकालाई छात्रावासको प्रबन्ध गरिनेछ । नगरक्षेत्रका कमजोर आर्थिक अवस्था भएका विद्यार्थीहरुलाई नगरबाहिरका छात्रावास तथा विद्यालयहरुमा विभिन्न संघ संस्थाहरुले लैजाँदा नगरपालिकाको पूर्व स्वीकृति लिनु पर्ने व्यवस्था लागु गरिनेछ ।
२२. विद्यार्थीहरुलाई नियमित पठनपाठनका अतिरिक्त अन्य सृजनात्मक क्रियाकलापमा संलग्न गराउन अन्तरनिहित प्रतिभा प्रस्फुटन गराउन अतिरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन, शैक्षिक प्रदर्शनी, शैक्षिक मेला तथा **सीपशाला** सञ्चालन गरिनेछ ।
- २२.१ प्रत्येक शुक्रबार विद्यालयमा अतिरिक्त क्रियाकलाप र परियोजना कार्य सञ्चालन गरी किताब विहिन दिनको रूपमा लगिनेछ । स्थानीय प्राविधिकहरुसँग

समन्वय गरी माध्यमिक तहका विद्यार्थीहरूलाई **सीपशाला** सञ्चालन गरि सामान्य मर्मतका काम सिकाउन प्रत्साहन गरिनेछ ।

२२.२ वार्षिक क्यालेण्डर अनुसार नगरस्तरीय खेलकुद, शैक्षिक प्रदर्शनी प्रतियोगिता र अन्य अतिरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन गरिनेछ । यसको लागि विद्यालयहरूलाई नगद तथा वस्तुगत सहयोग उपलब्ध गराइनेछ ।

२२.३ विद्यालयमा आधुनिक सूचना प्रविधिको प्रयोग गरी शिक्षण सिकाई क्रियाकलापलाई प्रविधिमैत्री बनाउन विद्यालयहरूलाई सूचना प्रविधिका सामग्रीहरू उपलब्ध गराइनेछ ।

२३. कक्षा एक देखी आठसम्म स्थानीय पाठ्यक्रम **“मेरो प्यारो कालिका”** को पाठ्यपुस्तक प्रकाशन र पठनपाठनलाई निरन्तरता दिइनेछ । **विद्यालयमा जनप्रतिनिधि** कार्यक्रम सञ्चालन गरि विद्यालय अनुगमन गर्ने तथा विद्यार्थीसँग अनुभव साट्ने, **गाँउ टोल र नगरको विकासमा विद्यार्थीको भूमिका र नगरको अपेक्षा** विषयमा अन्तरक्रिया गरिनेछ ।

२४. विद्यालयहरूको भौतिक संरचना र शिक्षण सिकाई अवस्थाको निरन्तर मुल्याङ्कन गर्दै आवश्यकताको आधारमा संरचना निर्माण, मर्मत संभार तथा सेवासुविधा विस्तार गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ ।

२४.१ विद्यालयमा निर्माण गरिने हरेक भौतिक संरचनालाई अपांगमैत्री, छात्रामैत्री र सिकाइमैत्री बनाइनेछ ।

२४.२ विद्यालयको व्यवस्थापकीय क्षमतामा अभिवृद्धि गरी बालमैत्री बातावरणमा गुणस्तरीय शिक्षा सुनिश्चित गर्न विद्यालय व्यवस्थापन समिति, प्रधानाध्यापक, शिक्षक, कर्मचारी एवं अभिभावक संघका पदाधिकारीहरूको लागि क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

- २४.३ संस्थागत तथा निजी विद्यालयहरूको प्रभावकारी नियमन गरिनेछ । संस्थागत विद्यालयहरूले प्रत्येक कक्षामा १० प्रतिशत गरिब तथा विपन्न विद्यार्थीकोलाई छात्रवृत्ति दिन अनिवार्यता गरिनेछ ।
- २४.४ नयाँ निजी तथा संस्थागत विद्यालय अनुमति दिदा शैक्षिक गुठीको रूपमा दिने नीति लिइनेछ । विद्यालय अनुगमन गरी पूर्वाधार तथा शैक्षिक गतिविधिहरू मापदण्ड बमोजिम बनाइनेछ ।
२५. सीपालु, दक्ष र आत्म निर्भर जनशक्ति उत्पादन गर्न प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा सञ्चालन गर्न सामुदायिक विद्यालय र निजी क्षेत्रसँग सहकार्य गरिनेछ ।
- २५.१ कालिका नगरपालिका भित्र स्थायी बसोबास गर्ने र सामुदायिक विद्यालयमा अध्ययन गरी प्राविधिक शिक्षा अध्ययन गर्ने छात्रछात्राहरूलाई **प्राविधिक शिक्षा छात्रवृत्ति प्रदान** गर्ने कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
- २५.२ पढ्दै कमाउँदै कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने गरी प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा सञ्चालन अनुमति लिन र पूर्वाधार निर्माणमा सामुदायिक विद्यालयहरू तथा निजी क्षेत्रलाई सहयोग गरिनेछ ।
- २५.३ समायोजनबाट खाली हुने विद्यालयका भौतिक संरचनालाई प्राविधिक शिक्षालयको रूपमा विकास गर्न सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ ।
- २५.४ कालिका भित्रै उच्च शिक्षा अध्ययनको लागि कलेज तथा बहुमुखी क्याम्पस स्थापनाका लागि आवश्यक पहल र समन्वय गरिनेछ ।
२६. **‘गुणस्तरीय शिक्षा, हाम्रो प्रतिवद्धता’** स्वस्थ शैक्षिक प्रतिस्पर्धाको वातावरण सिर्जना गर्न न्यूनतम गुणस्तरको मापदण्ड निर्धारण गरिनेछ । वार्षिक नतिजा तथा सिकाई उपलब्धीस्तरका आधारमा विद्यालय, शिक्षक तथा उत्कृष्ट विद्यार्थीलाई सम्मान तथा पुरस्कृत गरिनेछ ।

- २६.१ विद्यालयको व्यवस्थापकीय सुधार तथा सिकाई उपलब्धी बढाउन मापन योग्य कार्य सम्पादन सूचक निर्माण गरी प्रधानाध्यापकसँग कार्य सम्पादन करार गरिनेछ ।
- २६.२ कक्षा आठको नगरस्तरीय परीक्षा व्यवस्थापन तथा नतिजा विश्लेषणलाई थप सुधार गरिनेछ । यस वर्ष कक्षा ५ र कक्षा ३ को सिकाई उपलब्धी स्तर मापन समेत नगरस्तरबाट गरिनेछ ।
- २६.३ नगरस्तरीय परीक्षाको नतिजा विश्लेषण गरी विद्यालयहरूको दरवन्दी मिलान, विषयगत शिक्षक व्यवस्था, तालिम तथा थप प्रोत्साहन गर्नुका साथै नगरस्थापना दिवसको दिन **उत्कृष्ट शिक्षकलाई** पुरस्कृत गरिनेछ ।
- २६.४ शिक्षकहरूको सहभागितामा कालिका शैक्षिक बुलेटिन प्रकाशन गरी शैक्षिक गतिविधि, शिक्षण विधिमा सुधारका कार्यपत्र तथा शिक्षकहरूमा रहेको प्रतिभा उजागर गरिनेछ ।
२७. कालिका नगर प्रज्ञा परिषद् मार्फत भाषा, साहित्य, कला र संस्कृतिको संरक्षण एवम् प्रवर्द्धन गरिनेछ । पढ्ने पढाउने र जीवन सिकाउने माध्यमको रूपमा पठन सस्कृति विकास गर्न क्रमश **एक वडा एक पुस्तकालय** स्थापना गरिनेछ ।

यूवा तथा खेलकुद:

२८. **"स्वास्थ्यको लागि खेलकुद, राष्ट्रको लागि खेलकुद"** नाराका साथ नगरक्षेत्रभित्र खेलकुद पूर्वाधार निर्माण र खेलकुद क्रियाकलाप तथा प्रतियोगिता आयोजना गरि खेलकुदको विकास र प्रवर्द्धन गरिनेछ । नगर खेलकुद समिति गठन गरी एकद्वार प्रणाली मार्फत खेलकुद क्षेत्रको व्यवस्थापन गरिनेछ ।
- २८.१ खेलकुदका सवै विधालाई समेट्ने गरी खेलकुद कार्यक्रमहरूको तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा समन्वयको लागि नगर तथा वडा स्तरीय खेलकुद समिति गठन गरिनेछ ।

- २८.२ राष्ट्रपति रनिंग शिल्ड प्रतियोगिता, मेयर कप प्रतियोगिता एवं नगरस्तरीय विभिन्न खेलकुद कार्यक्रमहरु निरन्तरता दिइनेछ । मापदण्ड बनाई विभिन्न तहका खेलकुद प्रतियोगितामा नगरको आर्थिक सहयोगलाई व्यवस्थित गरिनेछ ।
- २८.३ प्रदेशस्तरीय खेलकुद गर्न सकिने गरी नगरपालिका स्तरीय रङ्गशालाहरुको पूर्वाधार विकास तथा स्तरोन्नति गरिनेछ ।
- २८.४ खेलप्रति आकर्षित गर्न र टिकाइ राख्न प्रतिभावान खेलाडी पहिचान, क्षमता विकास तथा प्रोत्साहन गरिनेछ । मापदण्डको आधारमा जिल्ला, प्रदेश, राष्ट्रिय र अन्तराष्ट्रिय प्रतियोगितामा सहभागी हुने र पदक प्राप्त गर्ने खेलाडीलाई नगद पुरस्कार तथा सम्मान गरिनेछ ।
- २८.५ क्रमश एक वडा एक खेलमैदान र खुल्ला व्यायमशाला बनाउने नीति लिइनेछ । योग ध्यान, मनोरञ्जनात्मक परम्परागत तथा संस्कृतिजन्य खेलकुदको प्रवर्द्धन गरिनेछ ।
- २८.६ शिक्षा, युवा तथा खेलकुदसंग सम्बन्धित कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा सरकारी, गैर सरकारी र निजी संस्थाहरुसंग सहकार्य गर्ने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।
२९. युवाहरुमा सकारात्मक सोच सिर्जनशीलता र नेतृत्व क्षमता विकास गराइनेछ । परिवार र समाज प्रति जिम्मेवार बनाउन सकारात्मक सोच सम्बन्धी अभिमुखीकरण गरिनेछ। विकास निर्माण, वातावरण संरक्षण, सामाजिक सचेतनामा यूवाहरुको सहभागिता बढाउन **यूवा स्वयम् सेवा अभियान** सञ्चालन गरिनेछ ।
- २९.१ नेपाल प्रहरी र गैह्र सरकारी संस्थासँगको सहकार्यमा लागूऔषध दुर्व्यसन नियन्त्रण कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
- २९.२ यूवा उद्यमशीलता तथा स्वरोजगार सम्बन्धी तालिम सञ्चालन गरिनेछ । युवा लक्षित कार्यक्रमहरु युवाहरुकै सहभागितामा सञ्चालन गर्ने व्यवस्था मिलाईनेछ ।

२९.३ रोजगारी अवस्थाको तथ्याङ्क सङ्कलन गरिनेछ । बैदेशिक रोजगारीको परामर्श तथा श्रमस्वीकृति दिने प्रवन्ध गरिनेछ ।

२९.४ विदेशबाट फर्केका यूवाहरूलाई सामाजिक पुनःएकिकरण गरी आर्जित ज्ञान, सीप र दक्षता आफ्नो गाँउ ठाँउमा प्रयोग गर्न आर्थिक एवम् प्राविधिक सहयोग गरिनेछ ।

स्थानीय भू-उपयोग, भवन तथा बस्ती विकास:

३०. व्यवस्थित सहर, दीर्घकालिन भू-उपयोग योजनाका लागि भू-उपयोग ऐन तथा नियमावली बमोजिमको भूमि वर्गीकरण कार्य सम्पन्न गरिनेछ । भूमिको वर्गीकरणको आधारमा क्षेत्र लक्षित योजना, कार्यक्रम तथा सुविधाहरू र बस्ती विकास नीति अवलम्बन गरिनेछ ।

३०.१ भू-उपयोग क्षेत्र वर्गीकरण अनुसारव्यवहारिक मालपोत (भूमिकर)का दर निर्धारण गरिनेछ । साथै उक्त वर्गीकरण क्षेत्रमा निर्माण गर्न पाउने भौतिक संरचनाको मापदण्ड बनाई कार्यान्वयन गरिनेछ ।

३०.२ भू-उपयोग क्षेत्र वर्गीकरण अनुसार बस्ती विकास नीति तयार गरिनेछ साथै एकीकृत बस्ती विकास (ल्याण्ड पुलिङ्ग) गर्ने नीति लिईनेछ ।

३०.३ कृषि क्षेत्रमा जग्गा वर्गीकरण भएको कृषकहरूलाई कृषि तथा पशु पालन सम्बन्धी अनुदानमा पहिलो प्राथमिकतामा राखी अनुदान उपलब्ध गराईनेछ ।

३०.४ जग्गाको अधिक खण्डीकरण रोक्न कित्ताकाट तथा प्लटिङ्गको मापदण्ड बनाई लागु गरिनेछ ।

३१. भूमि आयोग मार्फत् भूमिहीन दलित, भूमिहीन सुकुम्बासी, अव्यवस्थित बसोबासीको पहिचान, लगत सङ्कलन र सनाखतको कार्य तदारुकताका साथ अगाडि बढाइनेछ ।

- ३१.१ नगरक्षेत्र भित्रका सार्वजनिक जग्गा, ऐलानी पर्ती जग्गा, सरकारी जग्गाको अभिलेख तयार गरी संरक्षण गरिनेछ । अनाधिकृत रूपमा यस्ता जग्गाहरूमा भएको अतिक्रमण रोकिनेछ ।
- ३१.२ नापी नक्शा दर्ता छुट भएका सार्वजनिक जग्गाहरूको पुनः नापी गरी नगरको स्वामित्व वा भोगाधिकार लिन सङ्घीय सरकारसँग समन्वय गरिनेछ ।
- ३१.३ सङ्घीय सरकार, प्रदेश सरकार र सम्बन्धित स्थानीय सरकारसँग समन्वय गरी तत्कालिन भुकम्प प्रभावित र बाढीपिडितहरू उचित व्यवस्थापन गरिनेछ ।
- ३१.४ सरकारी ऐलानी पर्ती जग्गामा सञ्चालनमा रहेका हाटबजारहरूलाई बहाल बितौरी करको दायरामा ल्याई व्यवस्थित गरिनेछ ।
- ३२.कालिका नगरबासी **सवैको सुरक्षित घर, सुरक्षित एवम् सेवाग्राही मैत्री सार्वजनिक शहरी पूर्वाधार निर्माण गरी सुन्दर शहर** बनाउन राष्ट्रिय भवन आचारसंहिता बमोजिम स्थानीय भवन निर्माण मापदण्ड तथा निर्देशिका तर्जुमा गरी भू-उपयोग योजना अनुसार भवन तथा सार्वजनिक पूर्वाधार निर्माण गर्ने नीति लिईनेछ ।
- ३२.१ कालिका नगर भवन तथा नक्सा पास निर्देशिका लागु गरिनेछ । नयाँ भवन तथा अन्य संरचना निर्माण मापदण्ड तयार गरी नयाँ भवन संरचना बनाउदा नक्सा पास अनिवार्य गरिनेछ ।
- ३२.२ नक्सा पास कार्यलाई सहज बनाउन भू-उपयोग क्षेत्र वर्गीकरण अनुसार निर्माण आवासीय घर, कृषि क्षेत्रमा कृषि प्रयोजनको घर तथा संरचना, व्यापारिक क्षेत्रमा अस्थायी प्रकृतिका व्यापारिक संरचनाको नमूना(मोडालिटी) बनाईनेछ ।
- ३२.३ नगरपालिकाले स्वीकृत गरेको नमूना बमोजिम घर तथा संरचना बनाउँदा नयाँ परामर्शदाताबाट नयाँ नक्सा बनाउन नपर्ने गरी नक्सापास तथा निर्माण अनुमति दिने व्यवस्था मिलाईने छ ।

- ३२.४ अनलाईन घरनक्सा पास प्रणाली शुरूवात गरिनेछ । विगतको नक्सा पास भएको कागजातहरूलाई डिजिटाइजेशन गरी सुरक्षित राख्ने ब्यवस्था गरिनेछ । नक्सा तयार गर्ने तथा अनलाईन नक्सापास कार्यमा सहयोग गर्ने परामर्शदाताहरूको न्यूनतम सेवा शुल्क निर्धारण गरिनेछ ।
- ३२.५ नगरपालिका घोषणा हुनु पूर्व नक्सा पास नगरी बनाई घर तथा नगरपालिका घोषणा भए पछि निर्माण अनुमति नलिई बनेका घरहरूलाई एक पटक मापदण्ड बमोजिम अभिलेखीकरणको मौका दिईनेछ ।
- ३२.६ विना अनुमति निर्माण भएका संरचना तथा मापदण्ड पुरा नहुने अवैध संरचना क्रमश हटाउँदै लगिनेछ ।
- ३२.७ भूकम्प प्रतिरोधी घर निर्माणको लागि नगरपालिकामा सूचिकृत निर्माण कर्ताहरूलाई तालिम सञ्चालनका साथै भवन संहिता पालनाको लागि सचेतनामुलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।

भौतिक पुर्वाधार विकास:

३३. सुन्दर शहर, सुरक्षित पूर्वाधार र समुदायको दिगोपना कायम गर्ने गरी स्थानीय निर्माण सामाग्रीको अधिकतम् प्रयोग गरी भुकम्प प्रतिरोधी, बालमैत्री, लैङ्गिकमैत्री, वातावरण मैत्री आवास निर्माण तथा सहरी पूर्वाधार निर्माण गर्ने नीति लिइनेछ ।
- ३३.१ नगरपालिकाको कार्यालय देखी सवै वडा कार्यालयसम्म पुग्न पक्की सडक निर्माण गर्न प्राथमिकता दिइनेछ । नगर यातायात गुरुयोजना बमोजिम सडक सञ्जालको विस्तार, स्तरोन्नती, मर्मत सम्भार गरिनेछ ।
- ३३.२ व्यवस्थित नगर बसपार्क बनाउन सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ । नगरका मुख्य बजारक्षेत्रमा अटोपार्क, शक्तिखोर र रन्तेसमा वडास्तरीय बहुउद्देश्यीय बसपार्क निर्माण गरिनेछ ।

- ३३.३ सबै पूर्वाधार योजनाहरूबाट योगदान हुने गरी मर्मत कोष स्थापना गरी सडक तथा सिचाई कुलो लगत (इन्भेन्ट्री) बमोजिम प्राथमिकताका आधारमा सम्बन्धित उपभोक्ता संस्थाबाट विस्तार तथा मर्मत सम्भार गरिनेछ ।
- ३३.४ खानेपानी पाइपलाईन विस्तार, सिचाई कुलो विस्तार गर्दा नगरक्षेत्रका सडक तथा अन्य पूर्वाधारहरू भत्काउनु काट्नु पर्नेमा भएमा पूर्व अनुमति लिई सम्बन्धित निकायबाटै मर्मत गर्ने जिम्मेवारी लिन अनिवार्य गरिनेछ ।
- ३३.५ विद्युत, टेलिफोन, इन्टरनेट सेवा सञ्जाल लगायतका सडक पोलहरूमा रहेका तारहरू सम्बन्धित सेवा प्रदायकको समन्वयमा व्यवस्थित गरिनेछ ।
- ३३.६ नगरपालिकाको दीर्घकालिन संस्थागत पूर्वाधार बिकास अन्तर्गत सिटिहल, ब्यापारिक तथा बहुउद्देश्यीय भवनहरू निर्माणमा सङ्घीय तथा प्रदेश सरकारसँग समन्वय गरिनेछ । आर्थिक तथा व्यापारिक पक्षको विश्लेषण गरी नगरले लाभ लिन सक्ने परियोजना बनाउन नगर विकास कोषसँग ऋण लिई निर्माण गरिनेछ ।
- ३३.७ उपभोक्ता समितिबाट गरिने कामलाई प्रभावकारी बनाउन अनिवार्य उपभोक्ता संस्था दर्ता तथा नवीकरणको व्यवस्था गरिनेछ । उपभोक्ता समितिबाट समेत प्रतिस्पर्धाको आधारमा खरिद गर्ने व्यवस्था गरिनेछ । खरिद तथा लेखा व्यवस्थापनमा उपभोक्ता समितिहरूको क्षमता विकास गरिनेछ ।
- ३३.८ चालिस प्रतिशत भन्दा बढी तुला मेसिन उपकरण प्रयोग हुने काममा अनिवार्य रूपमा ठेक्का बन्दोबस्त गरिनेछ ।
- ३३.९ पुँजीगत खर्च र कामको गुणस्तर बढाउन पौष मसान्तभित्र उपभोक्ता समिति गठन गरी योजना सम्झौता गर्ने र जेठ मसान्तभित्र योजना सम्पन्न तथा भुक्तानी फरफारक गरिनेछ ।

३४. चौकिडाँडा र मझबाँङ्ग क्षेत्रको सहज पहुँचका लागि सिद्धि दोभानमा पक्की मोटरेबल पुल निर्माण गरिनेछ । पुल नभएका तर घना बस्ती भएका स्थानहरूमा सङ्घीय सरकारसँगको सहकार्यमा झोलुङ्गेपुल निर्माण गरिनेछ ।
३५. “शुद्ध पिउने पानी, स्वस्थ जिन्दगानी” को नारालाई मूर्तरूप दिन कालिकाबासीलाई सर्वसुलभ र गुणस्तरीय खानेपानी तथा सरसफाई सेवा उपलब्ध गराइनेछ । क्रमशः खानेपानी उपभोक्ता संस्थाहरूलाई एकिकृत गरी नगर खानेपानी बोर्ड मार्फत व्यवस्थित गरिनेछ ।
- ३५.१ खानेपानीका स्रोतहरूको संरक्षण गरिनेछ । खानेपानी स्रोत पहिचान संरक्षण तथा दिगो उपयोगका लागि खानेपानी उपभोक्ता संस्था दर्ता तथा मुहान प्रयोग अनुमति अनिवार्य गरिनेछ ।
- ३५.२ पानीको स्रोत आसपासमा बृक्षारोपण गर्नुका साथै दिगो उपयोगको लागि सामुहिक मर्मत कोषको स्थापना गर्न प्रोत्साहित गरिनेछ । खानेपानी प्राविधिकहरूलाई गुणस्तर नियन्त्रण एवम् मर्मत सम्बन्धी तालिम दिइनेछ ।
- ३५.३ एक घर एक धारा कार्यक्रम लागु गरी आधारभुत खानेपानीको पहुँच पुऱ्याउन पहाडी बस्तीहरूमा खानेपानी ट्याङ्की बनाईनेछ ।
- ३५.४ गुणस्तरीय खानेपानी उपलब्धताको लागि पदमपुर खानेपानी उपभोक्ता संस्थामा रहेको पानी परीक्षण प्रयोगशालालाई व्यवस्थित गरिनेछ । सबै खानेपानी मुहानको पानी वार्षिक दुई पटक अनिवार्य परीक्षण गर्नु पर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।
३६. नगर सरसफाई तथा स्वच्छता योजना कार्यान्वयन गरिनेछ । प्रत्येक घरमा व्यवस्थित शौचालय निर्माण तथा घरेलु फोहरमैला व्यवस्थापन गर्न प्रोत्साहित गरिनेछ ।
- ३६.१ सरसफाई तथा स्वच्छता सम्बन्धी सचेतनामुलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । घरबाट निस्कासन हुने पानीलाई सङ्कलन गरी करेसाबारीमा प्रयोग गर्न प्रोत्साहित गरिने छ ।

- ३६.२ नगरका बजारक्षेत्रहरूमा क्रमशः अपाङ्गमैत्री, बालमैत्री सार्वजनिक शौचालय निर्माण तथा समुचित प्रयोगको अनुगमन गरिनेछ ।
- ३६.३ खानेपानी तथा सिचाईका मुल सरसफाई तथा पानीको स्वच्छता कायम राख्न विद्यालय र समुदायस्तरमा सचेतना कार्यक्रम कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- ३६.४ समग्र नगर क्षेत्र भित्रको ढल निकास लाई ब्यबस्थित गर्न नगर यातायात गुरुयोजनामा आधारित भै सडक पुर्वाधार बिकाससँगै ढल निकास सम्बन्धी पुर्वाधारहरूको समेत निर्माणमा प्राथमिकता दिने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।
३७. **"नगरको विकासमा नगरबासीको हात, पालिकाको साथ"** भन्ने नाराका साथ सामुदायिक उपयोग एवम् लाभ हुने पूर्वाधार विकासका योजनाहरूमा नगरबासीको तीस प्रतिशत र पालिकाको सत्तरी प्रतिशत साझेदारी हुने गरी नगर पूर्वाधार साझेदारी कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
३८. प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम मार्फत रोजगारीको अवसर सिर्जना गरिनेछ । नगरपालिकाबाट विनियोजित बजेट कार्यक्रम र प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रमलाई आवश्यकता अनुसार संयोजन गरी प्रभावकारी कार्यान्वयन गरिनेछ ।
३९. नगरबाट सञ्चालित योजनाहरूको गुणस्तर कायम राख्न, दिगो पूर्वाधार निर्माणका लागि वडा तथा नगरस्तरीय अनुगमनलाई थप प्रभावकारी बनाईनेछ । प्रत्येक तुला योजनाको लागि कार्यशर्त सहित निरन्तर निगरानीको लागि प्राविधिक तोकिनेछ । आफ्नो गाँउ बस्तीमा निर्माणाधिन योजनाको रेखदेख, गुणस्तर नियन्त्रणका लागि स्थानीय उपभोक्तालाई चासो र स्वामित्व लिन प्रोत्साहित गरिनेछ ।
४०. नगरको विकास र समृद्धिमा कोशेढुङ्गा हुन सक्ने सामाजिक लाभका दृष्टिले अब्बल, वित्तीय रूपमा सम्भाव्य, आर्थिक रूपमा सबल योजनाहरू समावेश गरी परियोजना बैङ्क तयार गरिनेछ । यस्तो योजनाहरूको विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन तयार गरी लगानी योग्य अवस्था (रेडी टू इन्भेष्ट) अवस्थामा राखी क्रमशः लगानी जुटाउने तथा

बनाउने नीति लिइनेछ । वस्तीस्तरको योजना तर्जुमा भेलाबाट सङ्कलन भएका योजनाहरूलाई वडा परियोजना बैङ्कको रूपमा राखी क्रमशः लगानी गरिनेछ ।

वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापनः

४९. “स्वच्छ कालिका, हरित कालिका” नारालाई आत्मसात् गर्दै कालिका नगरपालिका भित्रको वन, वातावरण, वन्यजन्तु र जलाधार क्षेत्रको संरक्षण, पोखरी निर्माण, मूल तथा सिमसार संरक्षण, वन तथा वनस्पतिको संरक्षण र दिगो उपयोग मार्फत आय आर्जन, उपयोग, रोजगारी सिर्जना गर्ने गरी **हरित अर्थतन्त्रको** नीति लिइनेछ ।

४९.१ नगरक्षेत्रको बन संरक्षण, विस्तार र उपयोग मार्फत आर्थिक उपार्जनका लागि वन कार्यालयहरू, सामुदायिक बन उपभोक्ता समूहहरू सँग सहकार्य गरिनेछ ।

४९.२ भुक्षय नियन्त्रण तथा जलाधार क्षेत्रको संरक्षका लागि वृक्षारोपण तथा पुनरभरण (रिचार्ज) पोखरी निर्माण, सिचाई तथा वन्यजन्तुको उपयोग हुने गरी बहुउद्देश्यीय जलाशय निर्माण गरिनेछ ।

४९.३ सामुदायिक वनमा डालेघाँस, तेजपत्ता, कुरिलो, निम, चिउरी, वेत, वेतबाँस, अमृसो, वावियो र अन्य आय आर्जन हुने वनस्पतिहरूको वृक्षारोपण गरी वन संरक्षण र आयआर्जन सँग-सँगै जोड्न सहकार्य गरिनेछ ।

४९.४ सामुदायिक वन भित्र रहेका उद्यानहरूसँगको साझेदारीमा जंगल सफारी, साइकल ट्रेल, पदमार्ग तथा अन्य पर्यटन पूर्वाधार निर्माण, होमस्टे (घरबास) स्थापनाका सहयोग गरी पर्या-पर्यटन प्रवर्द्धन गरिनेछ ।

४९.५ क्रमशः एक वडा एक उद्यान निर्माण गरिनेछ । घरनक्सा पास गर्दा अनिवार्य रूपमा घर कम्पाउण्डमा कम्तीमा दुई वटा विरुवा रोप्नु अनिवार्य गरिनेछ ।

४९.६ सडक हरियाली प्रवर्द्धन कार्यक्रम सञ्चालन गरी मुख्य सडकका डिभाइडर र किनारामा फलफुल तथा सौन्दर्य प्रजातिका रूख विरुवा तथा फुलहरू रोपिनेछ ।

- ४१.७ स्थानीय बजार व्यवस्थापन समितिहरूसँग समन्वय गरी ३० माइक्रोन भन्दा पातला प्लाष्टिक झोला प्रयोगलाई प्रतिवन्ध लगाई जुट, अल्लो, सुतीका कपडा तथा कागज जस्ता वस्तुबाट बनेका **वातावरणमैत्री झोला** प्रयोगको अभियान सञ्चालन गरिनेछ ।
- ४१.८ वनक्षेत्रबाट नदीजन्य पदार्थ र वन पैदावारको अवैध चोरी निकासी रोक्न सामुदायिक वन तथा सम्बन्धित संस्थासंग आवश्यक समन्वय गरिनेछ ।
४२. नगरको पहाडी भुभागमा हुने भुक्षय तथा पहिरो नियन्त्रण तथा तटीय क्षेत्रमा हुने डुवान, खोला कटान, पटानको दीर्घकालिन समाधानको लागि प्रभावित क्षेत्रका समुदाय, सामुदायिक वन, छिमेकी स्थानीय तह, प्रदेश र सङ्घीय सरकारसँग समन्वय गरी विपद् व्यवस्थापनका कार्यहरू गर्ने नीति लिईनेछ ।
- ४२.१ नगरका ११ वटै वडाहरूमा समुदाय स्तरमा, विद्यालयहरूमा विपद् न्यूनीकरण, प्रतिकार्य, खोज उद्धार सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम र सिमुलेसन अभ्यासहरू सञ्चालन गरिनेछ । ११ वटै वडा न्यूनतम विपद् खोजउद्धार तथा राहत सामाग्री मौज्जात राखिनेछ । विपद् उत्थानशिल योजनाको कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- ४२.२ कयर खोलाबाट कालिका नगपालिकाका वडा नं ५, ४, ३, २ र ७ को उत्तरी जंगल सिमानाहुँदै सडक कोरिडर सहीतको सतही सिँचाई नहर निर्माण तथा जोखिम क्षेत्रहरूमा तटबन्ध निर्माणको कार्य गरिनेछ ।
- ४२.३ वडा नं. ९, १० र ११ मा ठाडो खहरे खोला नियन्त्रणका लागि तुला ढुङ्गा (विग बोल्डर) तटबन्धन, भक्षय न्यूनीकरणका लागि अम्लिसो, भेटिवर घास, डालेघाँस जन्य बनस्पति तथा विरुवा रोपण गरिनेछ ।
- ४२.४ नगर क्षेत्रमा हुनसक्ने चट्याङ्ग, विद्युतीय सर्किट तथा आगलागीबाट हुने क्षतिको न्यूनीकरण गर्न नयाँ भवन संरचनाहरूमा अनिवार्य अर्थिङ्ग गर्नु पर्ने व्यवस्था मिलाईनेछ, टोल टोलमा बारुणयन्त्रको पानी भर्ने हाइड्रेन्ट पोइन्ट

राखिनेछ । पूर्वी चितवनका स्थानीय तहहरूसँग साझेदारीमा सञ्चालित दमकल सेवालाई थप सुधार गरिनेछ ।

४२.५ जंगली जनावरको आक्रमण, सर्पको डसाई र हैजा झाडापखला जस्ता गर्मी मौसममा हुनसक्ने प्रकोप तथा जाडोयाममा शितलहरवाट हुनसक्ने परिस्थितिको सामना गर्न आवश्यक व्यवस्था मिलाईनेछ ।

४२.६ सवारी दुर्घटना न्यूनीकरण गर्न नगरका विभिन्न स्थानमा डिभाईडर ट्राफिक संकेतहरूको व्यवस्था गरी ट्राफिक सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।

४२.७ विपद् प्रभावितहरूलाई तत्काल राहत, पुनर्स्थापना तथा पुनर्निर्माणका लागि विपद् व्यवस्थापन कोषको परिचालन गरिनेछ ।

४३. तत्कालिन पदमपुर स्थानान्तरण आयोगको परिकल्पना मुताविकका वुडखोलालाई थाडखोलालाई व्यवस्थापन गरी नगरपालिका भित्रको डुवान समस्याको दीर्घकालिन समाधान गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ। यसको लागि विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन तयार गरी कार्यान्वयन गर्न सङ्घीय सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय बासिन्दसँग समन्वय तथा सहकार्य गरिनेछ ।

४३.१ बुङ्खोलाको पानी खोलाको बहाव मध्यनजर गर्दै थाङ्खोलामाबाट बगाउन दोभानमा खोला नियन्त्रण गेट (ब्यारेज) निर्माण गरिनेछ । ब्यारेज, ब्यारेज देखी खगेडी पुल सम्म खोलाले कटान गर्न नसक्ने गरी तटबन्ध, सिचाई र वैकल्पिक पर्यटकीय सडक निर्माण गरिनेछ ।

४३.२ तटिय क्षेत्रमा भेटिवर, अम्लिसो, नेपेयर लगायतका घाँसहरू लगाई नदी नियन्त्रण र पशुचौपायाको लागि घाँसको प्रवन्ध गरिनेछ ।

४४. कयर खोला, थाङ् खोला, बुङ् खोला, शक्ति खोला, सिद्धी खोला, टुमटी खोला, सिन्ति खोला लगायतका खोलाहरूको संरक्षण गर्दै प्राकृतिक उपहारको रूपमा प्राप्त हुने नदीजन्य पदार्थको उत्खनन र प्रयोग मार्फत खोलाको बहाव नियन्त्रण, कटान तथा पटान

नियन्त्रण, नगरको राजश्व वृद्धि र स्थानीयको आयआर्जनसँग जोड्दै नगरको प्राकृतिक स्रोत नगरकै विकासका लागि प्रयोग गर्ने नीति लिइनेछ ।

४४.१ नदीजन्य पदार्थको व्यवस्थापन गर्दा अनिवार्य रूपमा वातावरणीय अध्ययन गरिनेछ । प्रतिवेदनले औलाएको सुरक्षा सतर्कता पालना गरी उत्खनन तथा व्यवस्थापन गरिनेछ ।

४४.२ नगरबाट विनियोजित बजेटको कार्यान्वयन नगरभित्र उपलब्ध हुने नदीजन्य पदार्थको प्रयोगलाई अनिवार्य गरिनेछ ।

४४.३ नदीजन्य पदार्थको अबैध चोरी निकासी रोक्न नगर प्रहरी तथा स्थानीय प्रहरी, स्थानीय नगरबासीसँग समन्वय तथा सहकार्य गरिनेछ । जफत भएको नदीजन्य पदार्थ नगरको विकास योजनाहरूमा प्रयोग गरिनेछ ।

४४.४ निजी जग्गाहरूबाट माटो कटान लगायतका कार्यहरूमा अनिवार्य वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन गरी अनुमति दिइनेछ ।

४४.५ नगरक्षेत्र भित्रका घोलहरूको सफाई तथा पटान हटाउदा निस्कने नदीजन्य पदार्थको सम्बन्धित वडाका सार्वजनिक, सामुदायिक पूर्वाधारमा प्रयोग गरिनेछ ।

फोहरमैला व्यवस्थापन:

४५. नगरपालिका, नगरबासी र निजी क्षेत्रको सहकार्यमा नगरक्षेत्र भित्र उत्सर्जन हुने फोहरमैला व्यवस्थापन, सरसफाई तथा स्वच्छता सम्बन्धी कार्यहरू अगाडि बढाईने छ । फोहरको वर्गीकरण गरी प्राङ्गारिक मल उत्पादन तथा पुनःप्रयोग हुने फोहरको प्रशोधन, विक्रि वा प्रयोग गरी **फोहरलाई मोहर** बनाउने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।

४५.१ नगरबासी र टोल विकास संस्थासँगको सहकार्यमा समुदायस्तरको फोहर उत्पादन हुने स्थलमै कुहिने र नकुहिने वर्गीकरण गरी नकुहिने फोहरमैला नगरपालिकाले सङ्कलन र व्यवस्थापन गरिनेछ ।

- ४५.२ विद्यालय, टोल विकास संस्था, आमा समूहहरूमा फोहर व्यवस्थापन तथा सरसफाई सम्बन्धमा सचेतनामुलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
- ४५.३ ब्यबस्थित ल्याण्डफिल साइट स्थापनागरी सिसा तथा प्लाष्टिकजन्य फोहर र पुनः प्रयोग हुने कागजको फोहर विक्रि तथा पुनः प्रयोग गरिनेछ ।
- ४५.४ विद्यालय, सार्वजनिक स्थल, सरकारी कार्यालय, बजार क्षेत्रहरूमा फोहर वर्गीकरण र सङ्कलन गर्ने डस्टबिन राखिनेछ । जंगल, खोला तथा घोल र अन्य सार्वजनिक स्थलमा जथाभावि फोहोर फाल्ने, प्लाष्टिक जन्य पदार्थ जलाउनेलाई कार्यविधि बमोजिम जरिवाना गरिनेछ ।
- ४५.५ शहरी क्षेत्रमा ढल निर्माण तथा उपयोगको सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ । पशुपालन गर्ने किसानहरूलाई बायोग्याँस निर्माण गरी शौचालय समेत जोड्ने कार्यमा प्रोत्साहन गरी अनुदान समेतको ब्यबस्था गरिनेछ ।
- ४५.६ सरकारी, गैरसरकारी र निजी क्षेत्रसँग सहकार्य गरी सौर्य उर्जा, बायोग्याँस उत्पादन र प्रयोग गर्न प्रोत्साहित गरिनेछ ।

महिला बालबालिका, जेष्ठनागरिक तथा अपाङ्गता:

४६. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको पहिचान, परिचय र उपचार, सहायतार सशक्तीकरण एवम् आर्थिक सवलीकरण गर्न उच्च प्राथमिकता दिईने छ ।
- ४६.१ पूर्ण अशक्त अपाङ्गता र अति अशक्त अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको पहिचान, सामाजिक सुरक्षा भत्ता वितरणको लागि घुम्ति शिविर सञ्चालन गरिनेछ । दुई-दुई महिनामा यस्ता अपाङ्गता भएका व्यक्तिको घरमै गई स्वास्थ्य स्थिति जाँच र परामर्श दिइनेछ ।
- ४६.२ मध्यम अपाङ्गता अर्थात "ग" वर्ग परिचय पत्र बाहकहरूलाई नगरको तर्फबाट अपाङ्गता भत्ता उपलब्ध गराइनेछ । सरोकारवालाको मागको आधारमा सिप तथा

व्यवसायिक तालिम सञ्चालन, बस्तुगत सहायता, बिउपुँजी अनुदान दिई आयआर्जन तथा स्वरोजगार बनाईनेछ ।

४६.३ अपाङ्गताको क्षेत्रमा काम गर्ने सङ्घ संस्थासँगको साझेदारीमा अपाङ्ग मैत्री पूर्वाधार निर्माण, सहायता सामाग्री वितरण, सीप विकास तथा आयआर्जन क्रियाकलाप सञ्चालन, प्राविधिक तथा समावेशी शिक्षा, स्रोत कक्षा तथा घरशिक्षा जस्ता कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

४७. "न्यायपूर्ण र विभेदमुक्त कालिका, लैङ्गिक तथा समावेशीयुक्त नगरपालिका" बनाउन नगर लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनीति बमोजिम सबैक्षेत्रमा हुने जातीय, धार्मिक, लैङ्गिक विभेदको अन्त्य गर्दै समानुपातिक, समावेशी, समतामुलक विकासको माध्यमबाट बहिष्करणमा परेको बर्गलाई मुलधारमा ल्याइनेछ ।

४७.१ समतामुलक, समन्यायीक र आदर्श समाज निर्माण गर्न, सामाजिक सद्भाव र एकता, नगरको विकास र समृद्धिमा योगदान लिन महिला र पुरुषको बिच हार्दिकता, सम्मान, सद्भाव बढाउन प्रोत्साहित गरिनेछ ।

४७.२ लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट तर्जुमा गरी विकास, सेवाप्रवाह र प्रशासनिक कार्यहरू लैङ्गिक उत्तरदायी बनाइनेछ । लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परीक्षण गरी प्राप्त नतिजाको आधारमा सुधार गरिनेछ ।

४७.३ एकल महिलालाई अधिकार, आत्मविश्वास, एकात्मता, आर्थिक स्वायत्तता, राजनीतिक भूमिका, उच्च शिक्षा र पेशागत विकासका अवसरहरू प्रदान गर्न **दिदीबहिनी** कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

४७.४ लैङ्गिक हिंसा, जातीय छुवाछुत तथा सामाजिक भेदभाव र हानिकारक प्रथाको विरुद्ध अभियान सञ्चालन गरिनेछ । लैङ्गिक हिंसा तथा सामाजिक भेदभाव पीडितहरूको लागि संरक्षण गृह (सेफ हाउस) सञ्चालन, मनोसामाजिक

परामर्श, आर्थिक सवलीकरणका लागि पेशा व्यवसाय र उद्यमशीलता तालिम कार्यक्रम सञ्चालन गरि समाजमा संरक्षण गर्दै पुनर्स्थापना गरिनेछ ।

४७.५ महिला, एकल महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, विपन्न, असहाय, दलित आदिबासी जनजाती तथा सिमान्तकृत समुदायका लागी टेवा सहित सिपमुलक तालिम सञ्चालन गरिने छ। निर्माण, मर्मत कार्यसंग सम्बन्धित व्यवसायीक सिप कार्यक्रम, अटोरिक्सा, हल्का सवारी चालक तालिम दिई रोजगारी र आयआर्जनका अवसर प्रादन गरिनेछ ।

४७.६ नगर/वडा स्तरमा नेतृत्व विकास तालिम, सचेतनामुलक कार्यक्रम, क्षमता विकासका कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ। लैङ्गिक हिँसा निवारणका लागी हिँसाजन्य दुर्व्यवहार, जोखिममा परेमा तत्काल उद्धार गर्न लैङ्गिक निवारण कोष तथा बाल संरक्षण कोष परिचालन गरिने छ ।

४७.७ महिला-पुरुष समविकास तथा सृजनशिल कार्यक्रम तर्जुमा गरी सञ्चालन गरिने छ।

४८. बालबालिका तथा किशोर किशोरी लक्षित कार्यक्रमहरू प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्न **“उपमेयरसँग बालबालिका कार्यक्रम”** लाई निरन्तरता दिईने छ । बालमैत्री कालिका नगर घोषणा गर्ने अभियानका लागी बालबिवाह, बालश्रम, हिँसाजन्य कार्यलाई निरुसाहित गर्नेकार्यक्रम तर्जुमा गरि कार्यान्वयन गरिनेछ ।

४८.१ अनाथ, अशक्त, अपाङ्गता भएका र विशेष संरक्षण आवश्यक पर्ने बालबालिका तथा किशोर किशोरीको संरक्षण तथा व्यवस्थापन गरिनेछ । अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरूलाई अनुकूल शिक्षण विधि अवलम्बन र सोही बमोजिम सिकाई उपलब्धी मापन गरिनेछ ।

४८.२ बालबालिका र किशोर किशोरीमाथी हुने सवै प्रकारका दुर्व्यवहार, हिँसा, शोषण तथा भेदभावको अन्त्यको लागि विद्यालयहरूमा सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन

गरिनेछ । हटलाईन नम्बर तथा गुनासो पेटिकाको व्यवस्था गरी तत्काल उद्धार, संरक्षण तथा बचाउ गरिनेछ । विद्यालयका गुनासो सुन्ने अधिकृतहरूको क्षमता विकास गरिनेछ ।

४८.३ सबै वडाहरूमा बालकलव गठन गरी क्रमशः बालमैत्री वडा घोषणाको लागि सचेतना, बालकलबहरूको सञ्जाल निर्माण, अनुगमन तथा प्रमाणीकरणका कार्यहरू गरिनेछ ।

४८.४ विद्यालय पूर्वाधार तथा सार्वजनिक पूर्वाधारहरू बालमैत्री बनाइनेछ । बालबालिकाहरूको बहुमुखी प्रतिभा प्रस्फुटन हुने उचित शैक्षिक वातावरण तयार गरिनेछ ।

४९. ज्येष्ठ नागरिकहरूलाई सेवासुविधा सहजपहुँचका लागी परिचय पत्र वितरण,स्वास्थ्य परिक्षण, पौष्टिक आहार सहित विश्राम स्थल, धार्मिक भ्रमण, पुस्तान्तरण बीच अनुभव आदान प्रदान कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।

४९.१ "एक वडा एक दिवा सेवा केन्द्र" स्थापना गरिनेछ । दिवा सेवा केन्द्रलाई सत्सङ्ग, योग ध्यान, मनोरञ्जन, अनुभव आदान प्रदान र पुस्तान्तरणको थलोको रूपमा विकास गरिनेछ ।

४९.२ असी वर्ष उमेर माथीका जेष्ठ नागरिकको घरमै गई सामाजिक सुरक्षा भत्ता वितरण र नियमित स्वास्थ्य परीक्षण कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिईनेछ ।

४९.३ विशेषज्ञ डाक्टरहरूबाट निशुल्क स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन गर्नुका साथै जेष्ठ नागरिक सम्मान कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

सहकारी तथा सङ्घ संस्था:

५०. बचत तथा उद्यममा लगानी गर्ने बानी बसाउन गाँउमा छरिएर रहेको पूँजी सङ्कलन, परिचालन तथा वित्तीय साक्षरता बढाउन सहकारी संस्थाहरूको दर्ता अनुगमन

तथानियमन कार्यलाई प्रभावकारी बनाइनेछ । सहकारीलाई कृषि, उद्यम तथा व्यवसाय गर्न किसानको साथीको रूपमा विकास गरिनेछ ।

५०.१ कृषि उपजको सङ्कलन, प्रशोधन र बजारीकरण र पूँजी परिचालन गर्न सहकारी कृषि पशुपालन तथा दुग्ध सहकारीहरूको भूमिका बढाइनेछ ।

५०.२ सहकारी सस्थाको कारोवार प्रणालीलाई व्यवस्थित र पारदर्शी गराउन कोपोमिस सञ्चालन अनिवार्य गरिनेछ ।

५०.३ वित्तीय सक्षारता, पूँजी परिचालन, तथा आय आर्जनका कार्यक्रमहरूमा सहकारीको लगानी केन्द्रित गर्न सहकारी संघ सस्थाहरूसँग सहकार्य गरिने छ ।

५०.४ सहकारीहरूको नियमित अनुगमन गरिनेछ । नियमित प्रतिवेदन नगर्ने, पारदर्शी हिसाव किताब नराख्ने सहकारीका मुल्य मान्यता तथा मापदण्ड पालना नगर्ने सहकारीहरूलाई कारवाहीको दायरामा ल्याइनेछ ।

पञ्जीकरण तथा सामाजिक सुरक्षा:

५१. व्यक्तिगत घटना दर्ता पूर्णरूपमा अनलाईन माध्यमबाट गरिनेछ । कम्प्युटरमा अभिलेख राख्न बाँकी अभिलेख फाइलहरू लाई यसै वर्ष सक्ने गरी डिजिटाइजेसन गरिने छ ।

५१.१ नगरबासीहरूलाई निर्धारित समयसीमा भित्रै घटना दर्ता गर्न अनुरोध गर्दै घटना दर्ता सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । माध्यमिक विद्यालयहरूमा व्यक्तिगत घटना दर्ता सम्बन्धि विधि र प्रकृया सम्बन्धमा प्रशिक्षण गरिने छ ।

५१.२ सामाजिक सुरक्षा भत्ता सहज रूपमा प्राप्त गर्न थप व्यवस्थित गरिने छ । सामाजिक सुरक्षा भत्ता प्राप्त गर्ने लाभग्राहीको वडागत नामावली प्रकाशन गरिने छ ।

५१.३ वडा अध्यक्ष, वडा सचिव र पञ्जीकरण ईकाईका कर्मचारीलाई क्षमता अभिवृद्धि तालिम सञ्चालन गरिने छ ।

न्यायिक समिति र मेलमिलाप:

५२. नगर भित्रको विवाद नगरभित्रै समाधान गर्नेगरी न्यायिक समिति र मेलमिलाप केन्द्रबाट गरिने विवाद समाधान र मेलमिलापको कार्य विश्वसनीय, न्यायपूर्ण र प्रभावकारी बनाईनेछ ।

५२.१ न्यायिक समितिका पदाधिकारीहरु, मेलमिलाप समितिका पदाधिकारीहरु र मेलमिलापकर्तालाई आवश्यकता पहिचान गरी गुणस्तरीय न्याय सम्पादन गर्नेका लागि क्षमता अभिवृद्धि सम्बन्धी तालिमहरु सञ्चालन गरिने छ ।

५२.२ न्याय सम्पादनलाई व्यवस्थित बनाउन न्यायिक इजलास तयार गरिने छ । मेलमिलाप केन्द्र अनुगमन सञ्चालन गरिने छ ।

५२.३ प्रत्येक विद्यालय र टोल विकास संस्थाहरुमा कानूनी साक्षरता कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ ।

आन्तरिक आयवृद्धि तथा परिचालन:

५३. "मैले तिरेको कर मेरो नगरको विकास र समृद्धिको लागि" भन्ने नाराका साथ नगरको आन्तरिक आम्दानीका श्रोतहरुको खोजी, राजश्वको सङ्कलन तथा परिचालन गर्ने नीति लिइनेछ । करले कर होइन नगरको विकास हेर्ने रहरको लागि स्वतस्फूर्त कर तिर्न नगरवासीलाई आह्वान गरिनेछ । वडागत बजेट सिलिङ्गमा आय सङ्कलनको आधारमा प्राप्त हुने बजेट सीमा बढाउँदै लगिनेछ ।

५३.१ राजश्व सुधार योजनाको प्रभावकारी कार्यन्वयन गरिनेछ । करको दरलाई समयानुकुल बनाउदै करको दायरा विस्तार गरिनेछ । कुल बजेटमा आन्तरिक आम्दानीको हिस्सा बढाउदै लगिनेछ ।

५३.२ जग्गाको वर्गीकरण, सडक पहुँच र चलनचल्तीको मुल्यको आधारमा समायोजन गरी भूमि तथा सम्पत्ति कर व्यवस्थापन गरिनेछ ।

- ५३.३ राजश्व सचेतना तथा सङ्कलन अभियान सञ्चालन गरी करको दायरा बढाउदै आन्तरिक आय बढाइनेछ । सबै वडाहरूबाट व्यवसाय कर दर्ता तथा असुलीको लागि नियमित बजार अनुगमन तथा व्यवसाय दर्ता घुम्ती टोली परिचालन गरिनेछ । घरबहाल करलाई प्रभावकारी बनाउन न्यूनतम नगर दर तोकी सङ्कलन गरिनेछ ।
- ५३.४ नमुनाको रूपमा वडाहरूमा विस्तारित सम्पत्ति कर सङ्कलनलाई सबै वडाहरूमा विस्तार गरिने छ । नगरपालिकालाई बुझाउनु पर्ने करहरू अनलाईन प्रणाली मार्फत भुक्तान गर्न सकिने प्रबन्ध मिलाईनेछ ।
- ५३.५ घाटगद्दी गरी नदीजन्य पदार्थ र दहत्तर बहत्तरको समुचित प्रयोग गरीनेछ । उपभोक्ता समितिबाट गरिने काममा स्थानीय निर्माण सामाग्री प्रयोगलाई अनिवार्य गरिनेछ ।
- ५३.६ कालिका उद्योग संघ र बजार व्यवस्थापन समिति र जिल्ला उद्योग बाणिज्य संघसँगको सहकार्यमा व्यवसाय दर्ता, स्थायी लेखा नम्बर लिने र करमा आवद्ध हुन, बजार क्षेत्रको सरसफाई तथा सौन्दर्य कायम राख्दै आन्तरिक आयमा व्यापार व्यवसायको योगदान बढाउदै लगिनेछ ।
- ५३.७ नगर क्षेत्र भित्र सञ्चालन हुने तीन पाङ्ग्रे साना सवारी साधन, अटो रिक्सा तथा म्याजिकको दर्ता, रूट इजाजत र नवीकरण कार्यलाई अनिवार्य गरिनेछ । घुम्ती पसलहरूलाई मापदण्ड बनाई दर्ता तथा व्यापार अनुमति दिने र नियमन गरिनेछ ।
- ५३.८ सरकारी संयन्त्र तथा संस्थागत पहलमा ऐलानी पर्ती जग्गामा सारिएका बस्तिहरूमा निर्माण भएका घरहरूबाट बहालविटौरी कर सङ्कलन तथा अस्थायी अभिलेखीकरण गरिनेछ ।

५३.९ विज्ञापन कर, मनोरञ्जन कर, बहाल विटौरी कर सङ्कलन गर्न संघसंस्था, सामुदायिक वन, तथा नीजि क्षेत्रसँग समन्वय तथा सहकार्य गरिनेछ ।

जनशक्ति व्यवस्थापन तथा कार्यप्रणाली सुधार:

५४. नेपालको संविधान र प्रचलित कानून बमोजिम नगरपालिकालाई प्राप्त अधिकार र कार्य जिम्मेवारीलाई छिटो, छरितो र प्रभावकारी बनाई नगरबासीलाई अनुभुत हुने गरी काम गर्न सक्ने गरी जनशक्ति प्राप्ति, क्षमता विकास र उपयोग गरिनेछ ।

५४.१ नयाँ सङ्गठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण गरी आवश्यक शाखागत दरबन्दी मिलान तथा कर्मचारी संख्या निर्धारण गरिनेछ ।

५४.२ नगरप्रमुखले प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले शाखा प्रमुख/वडा सचिवसँग कार्यसम्पादन सम्झौता गरी निर्धारित समयमा नतीजा प्राप्त हुने गरी काम गरिनेछ ।

५४.३ हरेक कर्मचारीलाई कार्य विवरण, कार्य विवरणको आधारमा कार्य सम्पादन मुल्याङ्कन गरिनेछ । कार्य सम्पादन मुल्याङ्कनका आधारमा नगर स्थापना दिवसको दिनमा उत्कृष्ट कर्मचारीलाई पुरस्कृत गरिनेछ ।

५५. कालिका नगरपालिकाबाट प्रवाह हुने सार्वजनिक सेवामा सूचना तथा संचार प्रविधिको प्रभावकारी कार्यान्वयनबाट सार्वजनिक सेवालाई सरल, सहज, सुलभ र पारदर्शी बनाई विद्युतीय सुशासन प्रवर्द्धन गरिनेछ ।

५५.१ सबै वडा कार्यालय, स्वास्थ्य संस्था, सामुदायिक विद्यालयहरूमा विद्युतीय हाजिरी अनिवार्य गरिनेछ ।

५५.२ डिजिटल शहरी सुरक्षा प्रणालीका लागि सिसिटिभी जडान कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ । जडान गरिएका सिसिटिभी चुस्त-दुरुस्त राख्न दीर्घकालीन रूपमा मर्मत संभार लगायतका कार्य गर्ने आवश्यक प्रबन्ध गरिनेछ ।

- ५५.३ नगर गतिविधिहरूको सामाजिक सञ्जाल, वेवसाईट मार्फत सार्वजनिकरण गरिनेछ । प्राप्त पृष्ठपोषणको आधारमा सुधार तथा परिष्कृत गरिनेछ ।
५६. पत्रकार सामुहिक बीमा कार्यक्रमलाई परिमार्जन गरिनेछ । नगरपालिकाको गतिविधि, सूचना तथा जनचेतनामुलक सामाग्री प्रकाशन तथा प्रशारण गर्न स्थानीय सञ्चारमाध्यमहरूलाई प्राथमिकता दिई समन्वय तथा सहकार्य गरिनेछ । राष्ट्रियस्तर सञ्चारमाध्यमबाट प्रकाशन गर्नुपर्ने सूचना प्रकाशनका प्रतिस्पर्धाको आधारमा प्रकाशन तथा छनौट गरिनेछ ।
५७. नगरको विकास र समृद्धिको लागि सङ्घीय सरकार, प्रदेश सरकार र जिल्ला समन्वय समिति र छिमेकी स्थानीय सरकारहरूसँगको सम्बन्ध थप मजबुत बनाइनेछ । समयबद्ध प्रतिवेदन तथा औपचारिक अनौपचारिक भेटघाट, छलफल र अन्तरक्रिया गरी आपसी सम्वाद, समन्वय तथा सहकार्य परिणाममुखी बनाइनेछ ।

आर्थिक प्रशासन र लेखा परीक्षण:

५८. नगरको आर्थिक प्रशासन व्यवस्थित र पारदर्शी बनाइनेछ । आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीको प्रयोग बढाउँदै आन्तरिक लेखा परीक्षणकार्यलाई प्रभावकारी बनाइनेछ ।
- ५८.१ नगरपालिकाको आफ्नो सार्वजनिक खरिद नियमावली तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिनेछ । खरिद प्रकृत्यामा विद्युतीय बोलपत्रको प्रयोग अनिवार्य गरिनेछ ।
- ५८.२ नगरको आर्थिक प्रशासन तथा राजस्व प्रशासनमा शुत्र (SUTRA) प्रणालीको पूर्ण प्रयोग गरी व्यवस्थित गरिनेछ । विद्युतीय भुक्तानी प्रणाली मार्फत कारोबारको भुक्तानी गर्नुको साथै नगरको आय-व्यय विवरण मासिक रूपमा प्रकाशन गरिनेछ ।
- ५८.३ आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली लागु गरिनेछ । वित्तीय जोखिम मुल्याङ्कन परीक्षणका आधारमा बजेट तथा खर्च लेखाङ्कन सुधार गरिनेछ ।
- ५८.४ बेरुजु सार्वजनीकरण गर्नुको साथै फछौट कार्यलाई तदारुक्ताका साथ अगाडि बढाइनेछ । नगर र मातहत कार्यालयको आन्तरीक लेखापरीक्षण कार्यलाई परिणाममुखी बनाइनेछ ।

५८.५ वार्षिक बजेट कार्यान्वयनको लागि समय र माइलस्टोन सहितको कार्ययोजना बनाई निर्धारित समयमा कार्यान्वयन गरिनेछ ।

अन्तमा,

५९. प्रस्तुत नीति तथा कार्यक्रमको तर्जुमाको क्रममा सामाजिक सञ्जाल, इमेल, पत्राचार, अन्तरक्रिया कार्यक्रम, क्षेत्रगत सरोकारवालाहरूसँगको बैठकवाट र प्रत्यक्ष भेटघाट गरी आफ्नो अमूल्य राय सझाव दिनु हुने नगरवासीहरू, नागरिक समाज, उद्योगी व्यवसायी, सामुदायिक वन, खानेपानी उपभोक्ता संस्था, गैह्रसरकारी संस्थाका प्रतिनिधि, कर्मचारीहरू सवैलाई धन्यवाद तथा आभार प्रकट गर्दछु । यस नीति तथा कार्यक्रमको सफल कार्यान्वयनमा समेत तपाईंहरूको साथ, सहयोग, सहकार्य र रचनात्मक सुझाबको अपेक्षा गर्दछु ।

६०. प्रस्तुत नीति तथा कार्यक्रमको सफल कार्यान्वयनबाट नगरको आर्थिक सम्पन्नता, सामाजिक न्याय, गरिवी निवारण, रोजगारी श्रृजना, उत्पादन वृद्धि हुनका साथै दिगो पूर्वाधार निर्माण भई आर्थिक समाजिक रूपान्तरण हुने अपेक्षा गरेको छु ।

धन्यवाद ।

कालिका नगरपालिका

रेडक्रसग्राम, चितवन

+977-056-413127 +977-056-413134 +977-056-413135

www.kalikamun.gov.np / Email: kalikanagarpalika@gmail.com